

VERSLAG WERKPLAATS 3

Van elke werkplaats wordt een sfeerverslag gemaakt: een combinatie van een beschrijving en foto's, de presentaties die gebruikt zijn en belangrijkste resultaten. Het sfeerverslag is ter informatie. De resultaten van de werkplaats worden door het projectteam verwerkt en gebruikt in de daaropvolgende werkplaats(en). Als u iets opgevallen is in dit verslag, of u wilt er op reageren, neem dan contact op met Tim Smit (tsmit@aaenmaas.nl, 06-57931631).

Plenaire start

Op vrijdag 16 maart 2018 stond Werkplaats 3 in het teken van de mogelijke alternatieven. De middag begon met een plenaire terugblik op werkplaats 2, door werkplaatsleider Jan Bouman. Hij vatte de belangrijkste resultaten uit de vorige werkplaats samen en gaf aan dat de resultaten van werkplaats 2 zijn benut voor de ontwikkeling van de voorliggende mogelijke alternatieven.

Daarna ging hij in op alternatieven: wat zijn het, waarom maken we deze en wat doen we ermee? Een alternatief is een inrichtingsschets van het projectgebied met daarin opgenomen de bouwstenen, die we in werkplaats 2 hebben besproken. Elk alternatief moet de waterveiligheidsopgave oplossen en het gebied een impuls geven voor de toekomst. We maken meerdere alternatieven, om zo vanuit verschillende invalshoeken het gebied in te richten. Elk alternatief is anders in de keuze van bouwstenen, die erin zijn opgenomen. De scenario's uit werkplaats 1 zijn het startpunt geweest voor de invulling, ideeën uit eerdere werkplaatsen zijn

toegevoegd. Daardoor krijgt elk alternatief dus een ander accent, bijvoorbeeld meer of minder waterstandsverlaging, meer of minder natuur. Met deze verschillende 'mogelijke alternatieven' kunnen we analyseren wat onderscheidend is en krijgen we inzicht in de gevolgen van de verschillende invalshoeken voor de inrichting van het projectgebied. Zo proberen we de hele breedte van het toekomstbeeld in beeld te brengen. Dit is onder andere nodig om later te laten zien dat we een zorgvuldige afweging hebben gemaakt voor het Voorkeursalternatief.

Als voorbereiding op deze werkplaats is een eerste uitwerking gemaakt van de mogelijke alternatieven. Daarbij is het projectteam op zes mogelijke alternatieven uitgekomen. De bedoeling van deze derde werkplaats was, dat iedereen geprikkeld werd om de 'mogelijke alternatieven' aan te vullen en te reageren op wat er voorligt.

Samantha Hoogewerf gaf een introductie op de zes mogelijke alternatieven en beantwoorde de vragen die daarbij naar voren kwamen. Naast nadere toelichting op de mogelijke alternatieven, kwamen de volgende zaken naar voren:

- Het eerste alternatief [Eigentijdse Maas], zonder rivierverruiming, valt eigenlijk buiten de opdracht, omdat dit niet aansluit bij de Maasbrede afspraken over waterstandsverlaging. Net zoals wij uit willen kunnen gaan van maatregelen elders (bijv. Limburg), wordt elders langs de Maas er van uitgegaan dat we hier ca. 20 cm waterstandsverlaging realiseren. Het projectteam heeft het eerste alternatief toch toegevoegd als een referentie, om het effect van rivierverruiming inzichtelijk te maken.
- We bereiken tijdens deze werkplaats de maximale breedte van ons onderzoek. Vanaf de komende [vierde] werkplaats krijgen we een keerpunt: dan gaan we ook nadenken over 'kiezen', want voor de zomer moeten we de twee of drie kansrijke alternatieven in beeld hebben.
- De kansrijke alternatieven kunnen ook een combinatie zijn van de huidige zes mogelijke alternatieven.
- Op weg naar de kansrijke alternatieven zullen we ook gaan kijken naar wat de alternatieven kosten en waar nu al geld voor is of mogelijk in de toekomst. Bij de nu voorliggende alternatieven is daar nog niet naar gekeken.

Terugblik op de tafelgesprekken

In het tweede deel van de werkplaats hebben de deelnemers zich verder in de mogelijk alternatieven verdiept en deze aangevuld. Elke deelnemer kon twee alternatieven kiezen waarover hij in gesprek wilde. Er was daarvoor ruim tijd in gepland. Aan het eind van deze twee gespreksrondes zijn alle uitkomsten bij elkaar gezet en hadden alle aanwezigen de tijd om daarvan kennis te nemen [marktronde]. Zo konden ze ook nog reageren op de uitwerking van de vier alternatieven waar ze in de gespreksrondes niet bij hadden gezeten.

De tafelgesprekken hadden een positieve sfeer en er werd met veel enthousiasme op de alternatieven gereageerd. Aan de tafels zijn goede gesprekken gevoerd en er zijn kritische vragen gesteld. Deelnemers en tafelleiders daagden elkaar uit om op een andere manier naar de alternatieven te kijken en breder te denken dan hun eigen belangen. Bovendien werd er goed doorgevraagd op onderdelen van alternatieven. De deelnemers konden goed met de alternatieven uit de weg en het was goed om te zien dat abstracte begrippen als zomerbedverbreding meer betekenis kregen.

In de eerste ronde werden aan de alternatieven veel ideeën toegevoegd voor gebiedsmaatregelen. In de tweede ronde werden er volop combinaties gemaakt tussen de zes verschillende alternatieven. Zo werd alternatief F Circulaire Maas, als een goede basis voor alle alternatieven gezien, en werd er geprobeerd in de Lommerrijke Maas meer eenheid te creëren en in de Ruige Maas meer

mogelijkheden voor (verblijfs)recreatie toe te voegen. Tijdens de afsluitende marktronde hebben veel deelnemers met interesse de overige resultaten bekeken en zijn zij onderling nog lang blijven napraten.

Resultaten

In het onderstaande deel van het verslag zijn de resultaten per mogelijk alternatief gegeven. In de factsheet (zie verderop in het verslag) is het volledige overzicht gegeven van de reacties op de mogelijke alternatieven, zoals vastgelegd op de post-its en flip-overs.

A | Eigentijdse Maas

De deelnemers vermoeden dat de Eigentijdse Maas het goedkoopste alternatief is: alleen de dijk verhogen is waarschijnlijk goedkoper dan de combinatie met rivierversuiming. Het alternatief laat ruimte aan landbouw, en dit is een plus voor dit alternatief. De vraag daarbij is: wat zou hier passende landbouw in de toekomst kunnen zijn? Diversiteit zorgt voor een gevarieerd landschap. Geen 20 cm waterstandsdeling heeft veel impact op de dijk aan beide zijden van de Maas en ook bovenstreams, waar nu wel gerekend wordt op een dergelijke verlaging.

De dijk kan een openbare ruimte worden en dienen als ontmoetingsplek. Er moet een goede oplossing voor langzaam en snel verkeer komen. Verkeer hoeft niet per se gescheiden te worden of moet misschien juist niet gescheiden worden, want het bij elkaar houden zorgt voor langzamer verkeer, wat veiliger is. Een zorg die op speelt is voor de huizen achter de dijk, wat is de impact op de huizen en wat zijn de kosten hiervoor? Er zijn kansen voor woonmogelijkheden voor jongeren in aantrekkelijke dorpskernen, met een opbrengst voor de ontwikkelaar. De deelnemers hebben ook een doorkijk gemaakt naar toekomstige dijkversterking, met de vraag of er ook kansen zijn voor wonen op het water? Deelnemers zien kansen om het alternatief te combineren met F: Circulaire Maas.

B | Iconische Maas

De Iconische Maas wordt door de deelnemers gewaardeerd door de veel verschillende vormen van natuurbeleving (ruige natuur, waterrecreatie en Verkade natuur) met veel kansen voor

cultuurhistorie. Een belangrijk argument was (voorop staat) dat er geen dijkverhoging zal zijn. Hierdoor worden problemen als minder uitzicht voorkomen, blijft de dijk smal, met fietsen als prioriteit en met kansen voor eenrichtingsverkeer. Cultuurhistorie is belangrijk, alle parels moeten beleefbaar worden en mogen niet vergeten worden. Behouden van rust en ruimte is een voorwaarde. Het toevoegen van beperkte woningbouw in de kernen kan bijdragen aan het vergroten van de leefbaarheid.

De verschillende inrichting en functies in de drie grotere uiterwaarden wordt als waardevol gezien. Niet meer van hetzelfde, zoals Hemelrijkse Waard en Gouden Ham, maar juist aanvullend met een eigen inrichting en doelgroep. Het is belangrijk dat de uiterwaarden begaanbaar worden / blijven voor bewoners. Recreatie is vooral extensief. Er ontstaan kansen voor recreatiemogelijkheden zoals strandjes, fietspaden, drogevoetenpaden en dagrecreatie voor Oss. Voor de afwisseling is het bijvoorbeeld een goed idee om de Diedensche Uiterdijk in te richten voor extensieve landbouw. Verkade natuur is aantrekkelijk, ruige natuur is voor een beperkte doelgroep. De vraag die wel opkomt is: Wat zijn de extra rivierverruimingsmaatregelen?

C | Lommerrijke Maas

In de Lommerrijke Maas sprak het mooie parkachtige landschap de deelnemers erg aan. Het alternatief werd omschreven als eentje waar alles samen kan komen, met kansen voor natuur, cultuur(historie), recreatie en wonen. In dit alternatief zorgt een aantrekkelijk landschap met meer variatie voor meer recreatie, en dit stimuleert de horeca. Landbouw en natuur kunnen gecombineerd door grasvelden met runderen en stukken met bijvoorbeeld suikerbiet af te wisselen. Meanders moeten goed aansluiten op de Maas, dit zorgt voor betere bevaarbaarheid en waterkwaliteit. In de uiterwaarden moet recreatie niet de overhand krijgen, ook gemotoriseerd waterverkeer moet afgeremd en gecentreerd worden. En hoe zien de bruggen over de meanders er dan uit?

Een gehele dijk vol bomen is wat overdreven, juist het contrast tussen open en gesloten wordt mooi gevonden. Met de bosvlakken langs de dijk kan een koppeling met het binnendijkse gemaakt worden. Er moet aandacht voor verkeersstromen komen. De leefbaarheid wordt niet bevorderd wanneer motorisch verkeer van de dijk geweerd wordt, maar bomen op de dijk kunnen dienen als 'snelheidsremmer'. Fietsers moeten zicht behouden op de Maas en dorpen moeten verbonden worden met het water, door bijvoorbeeld een haven en goede parkeervoorzieningen.

De vraag die in de tweede ronde centraal stond was: is een gevarieerd landschap juist mooi en economisch aantrekkelijk, of verliest het hierdoor eenheid en toegevoegde waarde? Hier werd geen eenduidig antwoord op gevonden. In dit alternatief misten de deelnemers uit de tweede ronde de link met duurzaamheid. Zo werden er zonnevelden of energie-gewassen in De Waarden voorgesteld, en werd het benutten van stroomsnelheden, waterhoogteverschillen en temperatuurverschillen in de Maas voorgesteld.

D | Gemoedelijke Maas

In het alternatief Gemoedelijke Maas is er de kans om de uiterwaarden onderscheidend te maken ten opzichte van de Gouden Ham en de Lithse ham. Kleinschaligheid, authenticiteit en natuurlijkheid van de bedijkte Maas kunnen benadrukt worden door op een herkenbare manier de oude boogmeanders terug te brengen. Hierbij mogen verschillen tussen de meanders ontstaan; waar de ene meander toegankelijk wordt voor kano's en kleine bootjes (ongemotoriseerd), wordt de ander juist ingericht rond rust en natuur. De herontwikkeling van de uiterwaarden en hun meanders betekent aantrekkingskracht voor een nieuwe groep recreanten, zoals het effect van de Hemelrijkse Waard nu al merkbaar is voor sommige horeca. Om economische kansen optimaal te verzilveren, vraagt dit wel een gerichte promotie van het gebied als totaal.

De dijk blijft als een continu en herkenbaar element bestaan, maar gaat wel aan kwaliteit winnen. Dit kan onder meer door autoverkeer en recreatieverkeer zoveel mogelijk te scheiden en de dijken voldoende schraal af te werken, zodat weer bloemrijke dijken linten ontstaan. Hoge beplanting op de dijktaf is in dat verband ongewenst. Naast de dijken als verbindend element, moet er door het hele gebied een nieuw netwerk van recreatieve verbindingen ontstaan.

Als het landschap verandert kan ook de positie van de bakenbomen veranderen; het beeld van de bakenbomen heeft waarde, maar natuurlijke oevers met nieuwe zandstrandjes en spontaan eroderende steilwandjes ook. Zorg voor activiteit in de uiterwaarden, recreatie in de vorm van wandelen, paardrijden en mountainbiken moet gefaciliteerd worden (ook met voorzieningen), auto's kunnen lokaal ontmoedigd worden. In het gebied kan ook ruimte ontstaan voor culturele evenementen, bijvoorbeeld het 'podium van Megen' kan hiervoor ontwikkeld worden. Verblijfsrecreatie, in de vorm van aanlegplaatsen kunnen onderdeel worden van nieuwe nevengeulen, maar blijven zeer kleinschalig, zonder veel infrastructuur en overnachtingsmogelijkheden.

E | Ruige Maas

De onderhoudsvrije deltadijk staat centraal in het alternatief van de Ruige Maas. Dit roept veel vragen op en wordt gezien als ingrijpend en niet overal toepasbaar. Er zijn zorgen of de overkant nog zichtbaar is, en wat er met de bestaande woningen gebeurt. Toch zijn er ook veel kansen. Kansen om te bouwen op de dijk, kansen om een goede oplossing voor de campers te maken die zo dicht bij het water kunnen parkeren, maar niet direct in de uiterwaarden, en kansen om de deltadijk te combineren met natuur, wat voor kwaliteit zorgt. In deze variant wordt door de deelnemers aangeraden om verkeer niet scheiden. Dit zou er voor zorgen dat mensen juist harder gaan rijden. Variatie in het stuwpeil levert meerwaarde voor de natuur, maar de ontwikkeling van ooibos mag het zicht vanaf de dijk niet belemmeren. De Ruige Maas heeft ook veel kansen voor avonturiers. Er is geen ruimte meer voor landbouw, maar veel kansen voor uitkijkpunten, vogelkijkhutten, visplaatsen en kamperen. Er kunnen aparte routes voor struinen, mountainbiken en kanoën komen, en de pontjes moeten vooral behouden blijven. Er is een vorm van recreatiezonering nodig, met diep water voor de aanlegplekken en waarbij ondiep water de grotere recreatievloot op afstand houdt. Wanneer de Bakenbomen uitsterven is dit een verlies voor het gebied, maar een winst voor de zeilers. Ook komt de vraag nog op: Kunnen meanders wel aangetakt worden met betrekking tot sedimentatie, slibben ze niet snel dicht, zodat je er helemaal niet meer met een bootje in kunt?

F | Circulaire Maas

In de Circulaire Maas staat duurzaamheid centraal; dit wordt gezien als een onmisbaar uitgangspunt dat eigenlijk in alle alternatieven terug zou moeten komen. De deelnemers kwamen met veel enthousiaste ideeën die de lokale identiteit versterken, bijvoorbeeld een energieknooppunt/fabriek voor energieopslag, vergisting, verwerking energiegewassen en zonnepanelenvelden. De deelnemers zien kansen voor zelfvoorziening in energie per gemeenschap, woonkern of dorp. Het beheer van bijvoorbeeld een zonnepanelenveld voor lokale voorziening kan het dorpsgevoel versterken en zorgt voor acceptatie en draagvlak. Concrete afstemming tussen energievraag en -aanbod vraagt nog wel om een inhoudelijke verdiepingsslag.

De teelt van bijvoorbeeld lisdoddegewassen en de verwerking daarvan tot halffabricaten (isolatiemateriaal voor de bouw) kan een impuls zijn om de lokale economie versterken. Waterentiteiten binnen het projectgebied kunnen gebruikt worden voor lokale energie opslag (vergelijkbaar met stuwmeer waarin water wordt opgepompt) in de periode buiten het hoogwaterseizoen. Dezelfde waterentiteit zou binnen het hoogwaterseizoen weer voor afvoer en/of berging kunnen zorgen. Tot slot werd er enthousiast gereageerd op de zonnepaneelvelden, maar wel op een schaal van twee voetbalvelden en omheind of visueel afgescheiden met groen. Het aanzicht van de technisch uitziende panelen is een sterk contrast met een groene omgeving. Biomassa, bijvoorbeeld in de vorm van koolzaad, werd als achterhaald concept beschouwd. Tot slot wordt ook het project gezien als mogelijkheid om het onderwerp duurzaamheid beter op de agenda te krijgen en met name ten aanzien van 'governance' en regelgeving, het ten uitvoer brengen van ideeën te vergemakkelijken en faciliteren.

Vooruitblik

Tijdens de gesprekken kwamen een aantal vragen en dilemma's naar voren voor het vervolg: de vraag wat de kracht is van het gebied blijft spelen, is dit diversiteit of juist eenheid? Wat gaat er voor zorgen dat wij ons gaan onderscheiden van andere gebieden? Wat is de trekker voor alle geplande recreatie en toerisme? Zullen alle ontwikkelingen alleen in de uiterwaarden plaatsvinden of doen de bewoonde gebieden achter de dijk ook mee? En wat zorgt voor een goede concurrentie positie?

In de volgende werkplaats op 20 april zijn de nu geventileerde ideeën voor aanvulling van de mogelijke alternatieven verwerkt en bespreken we of de mogelijke alternatieven compleet zijn.

Bijlage: Reacties deelnemers op Contouren Mogelijke Alternatieven

Positief	Negatief	Opmerkingen/vragen
A Eigentijdse Maas		
<ul style="list-style-type: none"> + Behoud van landbouwgronden + Landbouw heel diverse gewassen, mogelijk op vruchtbare gronden + Duurzaamheid + Natuurbeheer kost veel geld, waar subsidies voor nodig zijn + Verschillende vormen van landbouw + Voedselveiligheid: groeiende wereldbevolking en afnemende landbouwgrond op wereldniveau + Minst ingrijpend op huidige bedrijfsvoering + Voorkeur voor uiterwaarden natuur + Een alternatief als terugvaloptie en om uiterste goed in beeld te brengen + Cultuurhistorische waarde behouden + In combinatie met andere plannen + Blijft veilig om binnendijs te wonen, geen nieuwe risico's van aanpassingen in de uiterwaarden, (bijvoorbeeld kwel, scheuren in panden en verzakkingen). + Eenvoudig eendimensionaal + Beleidsmatig prettig + Goedkoopste alternatief + Goed beheerbaar voor onderhoud + Er blijft geld over + Woningen krijgen relatie met de rivier + Nieuwbouw woningen biedt kansen voor nieuwe uitstraling met meer relatie met de rivier + Gevarieerd landschap om te beleven + Leefbaarheid van kernen + Economie versterkt + Goed om in beeld te brengen hoe "niets" doen uitpakt. + Veel mogelijkheden voor het betrekken van de dijk, hier ligt de focus. + Bredere visie voor dijkmogelijkheden + Natuurontwikkeling in de uiterwaarden + Uitzicht landschap: Demen buitendijs krijgt een ruig uitzicht + Leefbaarheid jongeren (economisch belang, winkels-scholen etc.) + Kernopdracht is veiligheid, dus... In de uiterwaarden is ruimte voor ontwikkelen en vrij spelen van natuur en biodiversiteit Winning van de stoffen bij Demen-Dieden voor de versterking van de dijk + Kansen voor goede oplossingen langzaam verkeer + Maak van de robuuste dijk een goede openbare ruimte voor dorpen 	<ul style="list-style-type: none"> - Extreme beelden zijn geschetst, landbouw alleen maar mais, natuur alleen maar bloemen - Provincie Noord-Brabant ziet 20 cm waterstandsdeling als opgave - Gemiste kansen op synergie - Verlies van bestaande kwaliteiten - Impact in de dijk het grootst - Te weinige mogelijkheden om te benutten voor de economie, recreatie en wonen. - Wanneer nu alleen de dijk aan de Brabantse zijde meegenomen wordt, zal dit later duurder zijn voor de dijk aan de Gelderse zijde - Ingrijpends voor wonen en infrastructuur - Geen robuust riviersysteem 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansen voor combinatie met F, robuuste dijk met zonnecellen (duurzaamheid) en bio-gewassen in de Diedensche Uiterdijk • Hoe breed wordt de weg op de dijk? • Wordt de dijk de hoofdroute? • Kansen voor kostenbesparend bouwen van woningen aan de dijk • Wat is een reële inschatting van de kosten? • Wat is het draagvlak bij dijkbewoners bij verschillende alternatieven? • In hoeverre wordt er onderzoek gedaan naar gevolgen van vernatting bij gebouwen? • Info over gevolgen voor bewoners na ophoging • Hoeveel woningen staan er aan/ in de dijk? • Woningbouw toestaan bij huidige kernen • Verkeer niet scheiden • Hoe lang zouden nieuwe woningen daar kunnen blijven, is er over 75 jaar niet weer hetzelfde probleem? • Waarom is de landbouw (alleen) als rationeel geschetst • Wat zou hier passende landbouw kunnen zijn? • Vanaf welk jaar is alsnog rivierverruiming nodig? • Kun je de alternatieven doorrekenen tot 2125? • Kunnen oobossen de golf-oploop afremmen?

<ul style="list-style-type: none"> + Gebied blijft voor iedereen toegankelijk, ongeacht of je kaplaarzen aan hebt of niet + Open uiterwaarden geven betere doorstroming van het water + Kansen voor wonen op het water, amfibisch, niet meer op de dijk 		
B Iconische Maas		
<ul style="list-style-type: none"> + Het inpassen van de cultuurhistorische parels in dit project, en deze een kans te geven van plannen en herinrichting. + Belang met rivier verruimende maatregelen in betrekking tot recreatiegebied de Gouden Ham, i.c.m. waterkwaliteit + Iconen, dus verschillende invulling van verschillende gebieden + Sluit aan bij eigen beeld en uitgesproken ideeën en wensen + Meest technische + Besparing middeleeuwse dijk + Diedensche Uiterdijk Verkade natuur, benutten van uiterwaarde + Rivierverruiming mogelijk + Bomen + Deel van cultuurlandschap blijft zichtbaar + Geen hoogte opgaven, dijk sparen + Ruimte voor waterrecreatie + Combinatie natuur-landbouw + Extra rivierverruiming + Begaanbaar + Minder ingrepen aan de dijk = minder gevolgen voor dijkbewoners + Dynamisch + Aantrekkelijk om te onderzoeken hoe ver je kunt gaan met rivierverruiming, om hoogte opgaven van dijken te minimaliseren + Verkade natuur + Seizoensbrede recreatie met lokale producten + Kleinschalige recreatie + Diedensche Uiterdijk voor rustige watersport zoals kanoën en sloepjes + Elke uiterwaard een eigen doelgroep + Hemelrijkse waard moerasachtig, met drijvende paden, op avontuur, voor vogelaars, ecologisch, natuurhuisjes en kleinschalig 	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkte mogelijkheden - Gouden Ham wordt mogelijk nog drukker 	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie van cultuurhistorische waarde: monumentenlijsten bij gemeente en waterschappen • Bereikbaarheid heeft aandacht nodig • Toevoegen van haventje, die ook rolstoeltoegankelijk is in de Diedensche Uiterdijk • Extra haven bij Megen • In Gouden Ham zijn al drie burchten van de bever aanwezig • Eenrichtingsverkeer op dijk • De Waarden inrichten als snelvaartzone met dagrecreanten, en drijvende woningen • Goede verbinding naar Oss maken • Nieuwe haven in De Waarden • De Waarden anders maken dan de Gouden Ham, als extensief uitloopgebied van Oss • Strandjes in De Waarden • Verblijfsplek bij Kasteel Oijen en de brouwerij.
C Lommerrijke Maas		
<ul style="list-style-type: none"> + Motor voor toerisme en leefbaarheid + Speerpunt toerisme en recreatie, juist nu optimaal de mogelijkheid om dit de ontwikkelen en te faciliteren + Parkachtige landschap + Maasheggen hebben een hoge natuurwaarde + Mooie kansen voor recreatie en natuur + Verbinden van de Gouden Ham met de Maas is goed tegen de blauwalgen 	<ul style="list-style-type: none"> - Te veel bomen op de dijk, nu is juist de afwisseling van open en dicht leuk - Vaargeulen in de Maas scheiden heeft geen nut, dit reguleert zichzelf wel - Bakenbomen verplaatsen kan niet, gaan verloren - Nieuwe haven ten westen van Megen ligt historische 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer strandjes toevoegen • Komen er echt landgoederen op deze plekken? • Kansen voor energieopwekking met temperatuurverschillen van water, waterhoogtes van Maas en Waal of • Pas op voor te veel gemotoriseerd verkeer, ook op het water. Gebieden aanwijzen waar wel en waar niet

<ul style="list-style-type: none"> + Veel afwisseling tussen natuur, landbouw en recreatie + Interessant door koppeling met het binnendijkse + Maximale beleving van de dijk + Beplante dijk + Reactiveren van meanders + Extra bomen binnendijks + Veel water + Meeste invullen van de wensen voor recreatie, cultuurwaarden en natuurwaarden + Historisch terug in te de tijd van het landschap + Terugbrengen van het kleinschalige landschap + Oude elementen accentueren en behouden + Met bomen op de dijk kan je snelheden reguleren, mensen remmen af voor bomen + Meanders aantakken op de Maas, ook goed voor de waterkwaliteit + Verbreden van de Maas visueel aantrekkelijker dan verdiepen. Verbreden geeft speels effect + Weerdverlaging geeft natuurlijker uiterlijk, nu zijn er harde kades, straks natuurvriendelijke oevers + Kansen voor energieteelt of zonnevelden in De Waarden, een zonne-eiland + Woningbouw bij Appeltern op de plek van de oude betoncentrale is goed voor de leefbaarheid + Wanneer het landschap aantrekkelijker is, komen er meer mensen, wat goed is voor de horeca. + Grasvelden kunnen goed gecombineerd worden met landbouw zoals suikerbieten 	<p>mooi, maar geïsoleerd voor recreatie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor beplanting is een robuuste dijk nodig - Variatie is ook mogelijk in het binnendijkse gebied, waarom variatie in de uiterwaarden aanbrengen als het ook binnendijks kan? 	<p>gemotoriseerd (water)verkeer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terug naar het landschap van de Maas van 100 jaar geleden, Gouden Ham ook nog dicht • Bakenbomen terugbrengen als zonnebomen langs de weg van de Toekomst in Oss • Herstellen van oude loswal bij Appeltern, en zo Appeltern weer betrekken bij de Maas • Verbinding met Zuiderwaterlinie niet verloren laten gaan • Er moet iets voor het verkeer op de dijk gedaan worden, zolang de fietser maar uitzicht op de Maas behoud
<p>D Gemoedelijke Maas</p>		
<ul style="list-style-type: none"> + Heel kansrijk alternatief + Sluit aan bij wensen van natuurmonumenten + Alternatief houdt veel rekening met bijzondere kwaliteiten van het gebied + Redelijk wat kansen voor recreatie en toerisme + Bakenbomen deels handgaven + Kansen voor losliggende fietspaden + Kansen voor ommetjes door moeras (met glazen wanden) + Uitzichten behouden vanaf dijk. + Kansen voor paarden, fietsers en klompenpaden binnendijks + Kansen voor bezoekerscentrum, bereikbaar vanuit dorpen + Passantehaven bij Kasteel Oijen 	<p>-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe willen ze een bomendijk in werking stellen? • Hoe willen ze rekening houden met slip? • Parkeerplaatsen voor auto's en trailers toevoegen • Is er ruimte voor landbouw of aansluiting op de landbouw binnendijks? • Herontwikkeling kerkelijke gebouwen • In een van de meanders toch natuur inclusieve landbouw. Gemoedelijk = activiteit. • Fietspad tot aan Demen doortrekken. • Leg de link tussen Megen en ommeland • Verblijfsrecreatie is nodig, dus er moet nog wel iets worden

		<p>toegevoegd. Bijvoorbeeld het 'podium van Megen'.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Gouden ham en Lithse ham heb je al, maak de andere uiterwaarden onderscheidend.
E Ruige Maas		
<ul style="list-style-type: none"> + Veel natuur + Robuust = toekomst bestendig en eenvoudig + Meanders zichtbaar + Natuur in combinatie met veiligheid + Vrijheid van invulling + Veel water, veel natuur, ruig + Natuur is een lichte vorm van recreatie + Natuur, ruigte en robuustheid + Veel oobos + Variatie in water en natuur + Aantrekkelijke omgeving voor bewoners + Mogelijkheden (water)recreatie + Duurzaam + Systeem eigen + Biedt veel perspectief voor diverse ontwikkelingen + Hoge belevingswaarden + Onderhoudsvrije dijk + Veel kansen voor avonturiers en wandelaars die struinen + Parkeergelegenheid op deltadijk, ideaal voor campers. + Recreatie overnachtingsmogelijkheden met tiny houses + Overall plaats voor kano's + Kansen voor bouwen op de dijk + Op termijn realiseerbaar middels delfstoffen + Deltadijk in combinatie met natuur heeft kwaliteit + Meanders aantakken + Weg saneren van steenfabriek + Kansen voor survival en natuur recreatie + Bestaande gebouwen benutten voor hotels en verblijfsplekken + Variatie in het stuwpeil levert meerwaarde + Variatie in hoogte versterkt + 	<ul style="list-style-type: none"> - Brede dijk niet aantrekkelijk - Oobos belemmerd zicht - Deltadijk kan niet overal - Is deltadijk bestand tegen kruierend ijs? - Deltadijk heeft veel impact. Huizen moeten opnieuw gebouwd worden - Aanlegplekken hebben meer diep water nodig, diepte variatie met zoneringsrecreatie - Mountainbiken is niet goed te combineren met struinen - Landbouw verdwijnt - Duur plan, veel grond en veel effect. - Te weinig perspectief voor recreanten 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat wordt de dijkhoogte? • Zorgen over zichtlijnen met de deltadijk • Nieuwe (kano-)routes maken • Pontjes behouden • Lichte voorzieningen zijn vandalisme gevoelig. • Op termijn realiseerbaar middels delfstoffen? • Toevoegen van uitkijkpunten, vogelkijkhutten en visplaatsen • Wat werkt tegen blauwalg? • Kun je meanders wel aansluiten? Mee stromen leidt tot sedimentatie in zomerbed • Verkeer niet scheiden, want dan gaan mensen harder rijden
F Circulaire Maas		
<ul style="list-style-type: none"> + Basis voor alle alternatieven + Doorkijken naar innovatieve ideeën, bijvoorbeeld transitie landbouw naar energieboeren + Duurzame kans om landbouw te behouden + Leuke innovatieve ideeën krijgen kansen + Duurzame bakenbomen + Energie neutrale ponten + Elektrische sloepen + Gebruik maken van vruchtbare uiterwaarden 		<ul style="list-style-type: none"> • Kansen voor: stuwmeren, warmtewisseling, energie opslag, H2-gas, warmtecollectoren in asfalt, biovergister in opgeplust RWZ. • Blijf lokaal

<ul style="list-style-type: none"> + Goed te combineren met andere alternatieven + Maakt het gebied klaar voor de toekomst + Circulaire Maas is een goede basis voor de andere alternatieven. + Veel mogelijkheden voor zelfvoorziening van de lokale woonkernen en dorpen, en economische bedrijvigheid + Versterkt de lokale identiteit + Onderzoeksopgave: maatwerk voor inpasbaarheid van maatregelen + Onderzoek naar benutten van Maaswater warme voor/als energiebron + Locatie RWZ als energieknooppunt/fabriek (vergisting, wind, waterstof, zon) + Transformatie naar schonere en energiezuinigere woningen + Project aanleiding/motor voor aanpassing van wet en regelgeving t.b.v. initiatieven energieopwekking + Paludicultuur (lisdoddeenteelt) verbetert de waterkwaliteit + Gebruik waterenheden voor energieopslag in de droge seizoenen. 		
---	--	--

Aanwezige deelnemers		
Kuijpers	Bert	Batenburg
Roeland	Carlette	Oijen
van Meurs	Casper	Dieden
Roffelsen	Cees	Appeltern
Van Son	Danielle	Waterschap Aa en Maas
Mandigers	Fons	Natuurmonumenten
de Groot	Frank	Maasbommel
Geenen	Frank	Gemeente Oss
Van Loon	Gijs	Macharen
Dijk van	Harrie	Ravenstein
De Nijs	Ilse	Oijen
Van Houweligen	Jan	
Reijnen	Jan	
Hulshof	Jan	Waterschap Aa en Maas
Van Rossem	Jeroen	Megen
Van Zetten	Johan	
Ceelen	Johanna	Lithoijen
Van Hulst	Kay	Alphen

Schroder	Lianne	Natuurmonumenten
Kok	Liisa	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Mikkers	Maaike	Batenburg
Juijn	Marco	Megen
Meulemans-Bolsius	Margriet	Demen
Van Roosmalen	Mari	Ravenstein
Arts	Mark	Lithoijen
Rijken	Marlies	Neerlangel
Brouwer	Martien	Megen
Van Haagen	Mayke	Provincie Gelderland
Megens	René	Gemeente West Maas en Waal
Vermeulen	Parry	Ravenstein
Damme	Rick	Macharen
Kylstra	Robert Jan	Oijen
Magielsen	Sander	Gemeente Oss
Buijze	Sarie	Provincie Noord Brabant
Fontein	Stephan	Waterschap Rivierenland
Goosink	Theo	Maasbommel
Heus	Theo	Oijen
Princen	Toon	Demen
Teurlinx	Wim	Megen
De Kleijn	Lizzy	
De Kleijn	Romy	

Aanwezige leden projectteam		
Tim	Smit	Contactpersoon werkplaatsen
Jan	Bouman	Werkplaatsleider
Petra	Van de Brand	Projectmanager (tafelleider)
Berto	Meeuwissen	Leider ingenieursteam (tafelleider)
Bert	Flach	Tafelleider
Berthe	Brouwer	Tafelleider
Suan	Pwa	Tafelleider
Anne	Zaadnoordijk	Tafelleider
Jos	IJkhout	Tafelleider
Hans	Van Engen	Tafelleider
Michelle	Leemkuil	Tafelleider
Samantha	Hoogewerf	Tafelleider
Friso	Roest	Tafelleider
Paul	Dano	Tafelleider
Berthe	Brouwer	Tafelleider